

SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARINI SALBIY OQIBATLARI VA UNI OLDINI OLISH

Urinova Mukaddas Valisherovna
Namangan Davlat Universiteti
Informatika kafedrası o'qituvchisi
+998936723511

Annotatsiya: Sun'iy intellekt — informatikaning alohida sohasi bo'lib, odatda inson ongi bilan bog'liq imkoniyatlar: tilni tushunish, o'rgatish, muhokama qilish, masalani yechish, tarjima va shu kabi imkoniyatlarga ega kompyuter tizimlarini yaratish bilan shug'ullanadi.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, informatika, superkompyuter, global tarmoq, inson sivilizatsiyasi, tizim.

Hozirda Sun'iy intellekt turli amallarni bajarishga mo'ljallangan algoritm hamda dasturiy tizimlardan iborat va u inson ongi bajarishi mumkin bo'lgan bir qancha vazifalarning uddasidan chiqa oladi. 1990 yillarda Sun'iy intellekt taraqqiyotida yangi sahifa ochildi. 1997 yilda Deep Blue nomli IBM kompyuteri shaxmat bo'yicha jahon chempioni Garri Kasparovni yenggan tarixdagi ilk kompyuter bo'ldi. Sun'iy intellektning yorqin namunalaridan yana biri – IBM Watson superkompyuteri bo'lib, u o'z bazasidan kelib chiqib muayyan tilda berilgan savollarga javob beradi. Shuningdek, ko'pchilikning doimiy hamrohiga aylanib ulgurgan mobil yordamchi Siri, fotosuratlarni qayta ishlovchi Prisma kabi dasturlarni Sun'iy intellektning yutuqlaridan biri sifatida qayd etish mumkin. Hozirga kelib sun'iy intellekt keng ko'lamda ommalashib kundalik turmush tarzimizning deyarli barcha jabhalarini qamrab olmoqda. Masalan, Xitoydagi Inchuan shahri aholisiga bank kartalarining keragi yo'q. Hisob-kitoblar bilan bog'liq barcha jarayonlar sun'iy intellekt tomonidan insonning yuz qiyofasini aniqlashtirish orqali amalga oshiriladi. Sun'iy intellekt haqidagi bahs-munozaralar qariyb 50 yildan beri davom etib kelmoqda. Mutaxassislar hanuzgacha bir to'xtamga kelishgani yo'q. Ba'zilar ularning ommalashib odamlar o'rnini egallab borayotgani natijasida ommaviy ishsizlik ko'rsatkichlari oshib ketishi mumkinligidan tashvishdalar. Mutaxassislarning boshqa bir guruhi esa Sun'iy intellektga ijobiy munosabatda bo'lish kerakligini uqtirishmoqda. Hatto IT- sohasidagi milliarderlar orasida ham turli qarashlar mavjud. Jumladan, SpaceX asoschisi Ilon Mask Sun'iy intellektning butun boshli sivilizatsiyani barbod qilishiga ishonchi komil. Maskning fikricha, "Sun'iy intellekt insoniyat sivilizatsiyasi uchun asosiy xavfdir. Sun'iy intellekt mehnat bilan bog'liq ommaviy muammolarni keltirib chiqaradi. Sababi, robotlar hamma ishni bizdan ko'ra yaxshiroq bajara olishadi. Ilg'or texnologiyalar ortidan quvish natijasida, kompaniyalar

sun'iy intellekt ortidan kelib chiqadigan xavf-xatarni ko'rmay qolishlari mumkin".Shuningdek, Microsoft rahbari Bill Geyts ham uning zarariga to'xtalib o'tadi.[1]

“Bir necha o'n yildan so'ng, robotlar ishning katta qismini bajara boshlagach,Sun'iy intellekt shu qadar kuchayib ketadiki, yakunda u bizni xavotirga sola boshlaydi. Bu borada Ilon Maskning fikriga qo'shilaman. Ammo nega bu savol boshqalarni tashvishlantirmayotganiga hech tushunolmayman”, – deydi Geyts.“Boshqalar” deganda Geyts Facebook egasi Mark Sukerbergni nazarda tutgan bo'lsa, ajab emas. Chunki, Mark Sun'iy intellektga nisbatan ijobiy munosabatda ekanligini bildirar ekan: “Yangi texnologiyalar har doim ham yaxshilik yoki yomonlik qilish maqsadida yaratilishi mumkin. Sun'iy intellektning keng tarqalishi ortidan keladigan ijobiy natijani esa, yaqin 5-10 yil ichida ko'ramiz”, deya Ilon Maskning fikriga e'tiroz bildirgan edi.Bugungi kunda ayrim davlatlarda robot-hamshiralalar, xaydovchisiz transport vositalari, buyurtmani yetkazib beruvchi dronlar xizmatidan foydalanish yo'lga qo'yilgan. Hatto politsiya xodimlarining ba'zi vazifalarini ham maxsus robotlar bajarishyapti. Olimlar ularning tashqi ko'rinishini imkon qadar odamlarnikiga o'xshatishga urinishmoqda.Bundan tashqari, Sun'iy intellekt jurnalistlarning doimiy ko'makchisiga aylanib ulgurgan. Masalan, Associated Pressda “ishlayotgan” robotlar moliyaviy hisobotlarni yozib boradi. Sun'iy intellektning qo'llanilishi ushbu nashrda har chorakda beriladigan yangiliklarni 300 tadan 4400 taga oshirdi.Swiss Re sug'urta kompaniyasi ma'lumotlariga ko'ra, 2020 yilga kelib 4,7 mln aholi ishsiz qolishi mumkin. [3]Shuningdek, ishsizlik g'aznachilar, pochta xodimlari, hisobchilar va idora xizmatchilariga xavf solishi mumkinligi aytilgan.Sun'iy intellekt ularning vazifasini bermalol bajara oladi.

Yuqoridagilardan tashqari, aksariyat iste'molchilarning robotlarga ishonch bildirmayotganligi Sun'iy intellektning ommalashishiga halal berayotgan to'siqlardan biridir. Odamlar o'ziyurar mashina yoki samolyotlar xizmatini qabul qilishlari uchun biroz vaqt kerak, albatta. Biroq, zamonaviy texnologiyalar qurshovida o'sib-unayotgan yosh avlodda buning aksi bo'lib, ularni bu jarayon u qadar havotirga solayotgani yo'q.Har qancha e'tiroz va tanqidlarga qaramay Sun'iy intellekt rivojlanishdan odamlarga yordam berishdan to'xtamayapti. Ayniqsa, tibbiyotda uning ahamiyati tobora oshib bormoqda. Endilikda robotlar nisbatan murakkab jarrohlik amaliyotlarini ham uddasidan chiqishyapti. Robot-shifokorlarning tibbiyot hodimlari bilan o'ziga xos hamkorligi samaradorlikni ancha oshirdi.Medtronis kompaniyasi esa IBM bilan hamkorlikda qandli diabet kasalligi bilan og'rikan bemorlar uchun maxsus dastur ishlab chiqmoqda. Mazkur dasturiy ta'minot qon tarkibidagi qand miqdorining favqulodda tushib ketishini 3 soat avval aniqlash imkoniyatiga ega bo'ladi. [2]Buning uchun shu kasallika chalingan 600 ta anonim bemorlarning tibbiy ma'lumotlari o'rganib chiqildi. Bu endi odamlar o'z salomatliklarini mobil qurilmalardagi maxsus dasturlar orqali

muntazam nazorat qilib borish imkoniga ega bo'lishadi deganidir. Sun'iy intellektning davlatlardagi siyosiy jarayonlarga ta'siri. Zamonaviy davrda siyosiy nomzodlar saylovchilarning ishonchini qozonishda va ularning qo'llab-quvvatloviga erishish uchun cheklangan miqdordagi vositalarga ega. Ammo keyingi davrda sun'iy intellekt yordamida bu vositalar misli ko'rilmagan darajada oshishi mumkin.

Texnologiyalarning algoritmik baholashi parlamentda qaysi qonun loyihalari qabul qilinishi, saylovchilarni jalb qilish va muhim siyosiy masalalar haqida ko'proq xabardor bo'lishga yordam bera boshlaydi. Bu kabi foydalanish esa jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi, chunki sun'iy intellekt individual saylovchilarni manipulyatsiya qilish uchun ishlatilishi mumkin. Masalan, 2017 yilda Buyuk Britaniyada bo'lib o'tgan umumiy saylovlarda ijtimoiy tarmoqlarda noto'g'ri ma'lumotlar va soxta xabarlarni tarqatish uchun siyosiy botlardan foydalanilgan. [3] Botlar - bu ommaviy qo'llab-quvvatlash illyuziyasini yaratish uchun bir tomonlama siyosiy xabarlarni agressiv ravishda tarqatish uchun dasturlashtirilgan avtonom tizimlar vazifasini o'tagan. Ushbu jihatlarga urg'u qaratgan ba'zi ekspertlar sun'iy intellektni "demokratiyani bug'ib qo'yuvchi" vosita sifatida ko'rishmoqda. AI demokratiyaga zarar yetkazadi va avtoritarizmni kuchaytiradi, degan qarashlar ko'paygan bo'lsa-da, bu ko'proq nisbiy, bir tomonlama tushunchadir. AI insoniyat taraqqiyotidagi har qanday muayyan rejim turiga qarshi yoki unga xos mafkuraviy qarama-qarshiliklarni ifodalamaydigan neytral pozitsiyani ifodalovchi muhim faktor vazifasini bajarishi kerak. AI «yopiq texnologiya» sifatida inson va mashinaning o'zaro ta'sirida katta noxolislikni keltirib chiqaradi va ishtirok etishdan ko'ra markazlashtirilgan boshqaruv tuzilmalarini mustahkamlaydi, degan qarashlar mavjud. O'z navbatida sun'iy ong «elektron demokratiya» qaror topishida asosiy o'rinni egallovchi omil sifatida ham ko'riladi. Mutaxassislar bir paytlar internet boshqaruvini «demokratik» va «avtoritar» domenlarga ajratgan. Bugungi kunda esa dunyo «texno-demokratiya» va «texno avtokratiyalar» o'rtasida bo'linishni o'z boshidan kechirmoqda. [5] Shu nuqtai nazardan AI'ga asoslangan texnologiyalarning taraqqiyoti sabab dunyo demokratik va avtoritar xususiyatlarni o'zida mujassam etgan milliy yoki mintaqaviy doiralarga bo'linib bormoqda. Shu jihatdan, kelajakda sun'iy intellekt texnologiyalaridan faol ravishda foydalanish demokratik davlatlarni yana demokratlashtirishi, avtoritar davlatlarni esa yanada avtoritarlashtirishi ehtimoli mavjud. Iqtisodiy taraqqiyot. Accenture konsalting kompaniyasi tomonidan 12ta rivojlangan mamlakatlarda o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, 2035 yilga kelib sun'iy intellekt yillik global iqtisodiy o'sish sur'atlarini ikki baravar oshirishi mumkin. Ushbu o'sish uchta muhim jihat bilan xarakterlangan. Birinchidan, bu innovatsion texnologiyalar tufayli mehnat unumdorligining (40 foizgacha) kuchli o'sishiga olib keladi va ishchi kuchi bilan bog'liq vaqtni yanada samarali boshqarish imkonini beradi. Ikkinchidan, AI yangi virtual ishchi kuchini yaratadi: bu "aqli avtomatlashtirish" deya nomlanib, muammolarni hal qilish va o'z-o'zini boshqarish funksiyalariga ega bo'ladi.

Uchinchidan, iqtisodiyot turli tarmoqlarga ta'sir ko'rsatadigan va yangi daromad manbalarini yaratadigan innovatsiyalarning tarqalishidan ham foyda ko'radi. McKinsey Global instituti prognozlariga ko'ra, sun'iy intellekt 2030 yilga borib taxminan 13 trillion AQSh dollari miqdoridagi qo'shimcha iqtisodiy mahsulot ishlab chiqarishi mumkin, bu esa global YaIMni har yili taxminan 1,2 foizga oshirish hisobiga amalga oshiriladi.

Xulosa: Ko'rib turganingizdek, Sun'iy intellektning hayotimizdagi o'rni kundankunga chuqurlashib bormoqda. Ular insoniyatning yutug'imi yoki mag'lubiyati, degan savol ustidagi bahslar hali uzoq davom etadi. Eng muhimi, fantastik yozuvchi Ishoq Azimov ta'biri bilan aytganda, robotlarni yaratishda odamlarga zarar yetkazmaslik shior qilib olinishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Axborot texnologiyalari M. Aripov, V. Begalov, Sh. Begimqulov, M. Mamarajabov. [1]
2. Axborot texnologiyalari. A.T. Kenjaboev, V. Sul'tonov Toshkent-2019 [2]
3. Алькова Л.А. Система Moodle как средство реализации электронной информационно-образовательной среды вуза / Л.А. Алькова // Информация и образование: границы коммуникаций. – 2016. – № 8(16). – С. 58–59. [3]
4. Савельева, С.С. Педагогические условия формирования профессиональной компетентности учителя в образовательном процессе вуза: монография. – Воскресенск, 2012. – 218 с. [4]